

Әңгіме-лекция «Бала тәрбиесіндегі халықтық педагогиканың дәстүрлері»

Халықтық педагогикаға тән белгілердің бірі-анаға табыну, ата-аналарға табыну, жалпы үлкен адамға табыну. "Алтын мен күміс қартаймайды, әкесі мен шешесінің бағасы жоқ", – дейді қазақтар. Отбасындағы ананың рөлі орасан зор және маңызды емес. Анасы балаларға жақсылық пен сүйіспеншілікті үйретеді, адамзаттың алғашқы сабақтарын, адамдарға деген рухани қарым-қатынас сабақтарын береді, өйткені анасы ерекше эмоционалды әсерге, жылы шырай мен жылулыққа, рухани жұмсақтық пен сезімталдыққа ие. Ана-бұл нәресте көрінетін айна. Барлық уақытта әкесінің отбасындағы орны керемет және таптырмас нәрсе болады. Ұлдары көбінесе әкелердің өмір салты мен ойларын көшіреді: олар жүрісті, сөйлеу мәнерін қабылдайды. Әкелерден олар рухтың беріктігі, күш, ер сенімділігі, кәсіпкерлік, әйел затына деген көзқарас сияқты қасиеттерді қабылдайды. Әкенің отбасындағы рөлі туралы адамдар: "Әкесі тірі кезінде оның іс-әрекетіне қара, әкесі қайтыс болды-оның еркін есте сақта" дейді.

Ата-ана тәрбиесінде дәстүрлі түрде аға буын-әке мен әже үлкен маңызға ие болды. Аталар мен әжелер ғасырлар бойы қалыптасқан педагогикалық дәстүрлердің сақтаушылары болып саналды. Қарттардың естеліктері балаларды өз елінің тарихымен таныстыру және сонымен бірге моральдық көзқарастарды қалыптастыру мақсатында олардың санасына ауызша әсер ету болды. Қарттарды қастерлейтін бұл әңгімелер патриоттық, ұлттық сезімдерді оятып, бейбітшілікті сүйетін қасиеттерді тәрбиеледі. Халықтық педагогика балалардың, әсіресе ата-аналар мен отбасындағы үлкендерге еліктеуге бейімділігі жоғары екенін анықтады. Халық дұрыс қорытындыға келді: адамның қадір-қасиеті мұрагерлікке берілмейді, бәрі тәрбиеге байланысты. Бұл байқау, мысалы, "Әкеге қарап ұл өсер, анасына қарап қыз өсер" деген мақал-мәтелде бекітілген.

Үй жағдайында ата-аналар мен үлкендердің мінез-құлқын бақылай отырып, ол отбасы мүшелері арасындағы қарым-қатынастың, отбасылық-туыстық қатынастардың, қонақтармен және бөгде адамдармен қарым-қатынастың жазылмаған ережелерін есте сақтап, отбасылық-салттық мәдениетті, тұлғааралық қатынастар мәдениетін, халықтық тәрбие өнерін үйренеді. Туылғаннан бастап отбасы балаға белгілі бір әсер етеді, барлық мінез-құлық реакцияларының негізі қаланады. Бұл ата-аналар, ата-әжелер, қоғамдағы өмірдің алғашқы сабақтарын береді, өйткені балалар ата-аналарының кішкентай көшірмелері. Білім беру мекемелері адамгершілік қасиеттерді қалыптастыруы керек деген пікір қате. Тек отбасы мен балабақшаның ынтымақтастығы арқылы жүзеге асырылады.